

LIETUVOS RESPUBLIKOS MAISTO ĮSTATYMO NR. VIII-1608 2 IR 4 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 6² STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos maisto įstatymo Nr. VIII-1608 2 ir 4 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 6² straipsniu įstatymo projektu (toliau – Maisto įstatymo projektas) siekiama sumažinti maisto atliekų, susidarančių mažmeninėje prekyboje, kiekį ir gerinti verslo reguliacinę aplinką, panaikinant draudimą prekybininkams parduoti maistą, paženklintą žymeniu „Geriausias iki...“, kurio minimalus tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs.

Poreikį parengti Maisto įstatymo projektą sąlygojo siekis ieškoti maisto švaistymo problemos sprendimo būdų mažmeninėje prekyboje, nes, remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos užsakytoje studijoje pateiktais duomenimis, Lietuvoje išmetamų maisto atliekų kiekiai siekia beveik 400 tūkst. tonų per metus ir net apie viena šeštoji šio kiekio susidaro mažmeninėje prekyboje¹.

Įvertinus Europos Sąjungos maisto saugą reglamentuojantį 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą [\(EB\) Nr. 178/2002](#), nustatantį maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantį Europos maisto saugos tarnybą ir nustatantį su maisto saugos klausimais susijusias procedūras (toliau – Reglamentas Nr. 178/2002) ir informacijos apie maisto teikimą vartotojams reglamentuojantį 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą [\(ES\) Nr. 1169/2011](#) dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai [\(EB\) Nr. 1924/2006](#) ir [\(EB\) Nr. 1925/2006](#) bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva [87/250/EEB](#) Tarybos direktyva [90/496/EEB](#), Komisijos direktyva [1999/10/EB](#), Europos Parlamento ir Tarybos direktyva [2000/13/EB](#), Komisijos direktyvos [2002/67/EB](#) ir [2008/5/EB](#) bei Komisijos reglamentas [\(EB\) Nr. 608/2004](#) (toliau – Reglamentas Nr. 1169/2011), nustatyta, kad šie teisės aktai nedraudžia parduoti maisto, paženklinto žymeniu „Geriausias iki...“, kurio minimalus tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs, jei šis maistas yra saugus ir išlaikytos jo specifinės savybės. Tai yra, Europos Sąjungos maisto sritį reglamentuojantys teisės aktai tinkamumo vartoti terminą sieja su maisto sauga ir kokybe – nesaugų maistą draudžia parduoti, o nepakitusių arba nežymiai pakitusių kokybinių savybių maistą – ne. Atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis Reglamentas Nr. 1169/2011 nuostatomis, maisto produktų tinkamumo vartoti terminas turi du skirtingus žymėjimus – minimalaus tinkamumo vartoti terminą su žymeniu „Geriausias iki...“ ir maisto produktai, kurie mikrobiologiniu požiūriu yra greitai gendantys ir dėl to per trumpą laiką gali staiga sukelti pavojų žmonių sveikatai, ženklinami nuoroda „Tinka vartoti iki... (data)“.

Taip pat pastebėtina, kad Europoje didelė dalis valstybių netaiko reguliacinių draudimų mažmeninėje prekyboje, tai yra, leidžia parduoti maistą, kurio minimalus tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs (Danija, Italija, Jungtinė Karalystė, Liuksemburgas, Norvegija, Olandija, Slovėnija, Suomija, Švedija², Austrija, Belgija ir Slovakija).

¹ Tyrimo „Maisto švaistymo ir maisto praradimų visoje maisto tiekimo grandinėje lygio ir priežasčių nustatymas bei rekomendacijų parengimas“ ataskaita

² Food redistribution in the EU–Mapping and analysis of existing regulatory and policy measures impacting food redistribution from EU Member States

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Seimo narių grupė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptariamai teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojančiame Maisto įstatyme nėra sąvokų „Minimalus tinkamumo vartoti terminas“, „Pardavėjas“, „Pradinio maitinimo kūdikių mišiniai“, „Tolesnio maitinimo kūdikių mišiniai“, „Perdirbti grūdiniai maisto produktai“, „Kūdikiams skirti maisto produktai“, „Specialiosios medicininės paskirties maisto produktai“ ir „Viso paros raciono pakaitalas svoriui kontroliuoti“ apibrėžimų.

Lietuvos maisto teisės aktų nuostatos nesudaro galimybių parduoti maistą, kuris yra saugus ir tinkamas vartoti, bet jo minimalus tinkamumo terminas, nurodytas žymoje „Geriausias iki...“, yra pasibaigęs.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siekiant aiškumo, Maisto įstatymo projektu siūloma papildyti 2 straipsnį naujomis sąvokomis ir jų apibrėžtimis: „Minimalus tinkamumo vartoti terminas“, kuris suprantamas kaip, kaip yra apibrėžiamas Reglamente Nr. 1169/2011, „Pardavėjas“ – maisto tvarkymo subjektas, kuris mažmeninėje prekyboje galutiniam vartotojui parduoda maistą, „Pradinio maitinimo kūdikių mišiniai“, „Tolesnio maitinimo kūdikių mišiniai“, o sąvokos „Perdirbti grūdiniai maisto produktai“, „Kūdikiams skirti maisto produktai“, „Specialiosios medicininės paskirties maisto produktai“ ir „Viso paros raciono pakaitalas svoriui kontroliuoti“ yra suprantamos, kaip jos yra apibrėžiamos 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento [\(ES\) Nr. 609/2013](#) dėl kūdikiams ir mažiems vaikams skirtų maisto produktų, specialiosios medicininės paskirties maisto produktų ir viso paros raciono pakaitalų svoriui kontroliuoti ir kuriuo panaikinami Tarybos direktyva [92/52/EEB](#), Komisijos direktyvos [96/8/EB](#), [1999/21/EB](#), [2006/125/EB](#) ir [2006/141/EB](#), Europos Parlamento ir Tarybos direktyva [2009/39/EB](#) ir Komisijos reglamentai [\(EB\) Nr. 41/2009](#) ir [\(EB\) Nr. 953/2009](#) su visais pakeitimais. Šios sąvokos yra reikalingos Maisto įstatymo projektu siūlomoms nuostatomis įgyvendinti.

Maisto įstatymo projektu siūloma papildyti 4 straipsnį 5 dalimi, kuria pardavėjui sudaroma galimybė parduoti maistą, kuris yra saugus ir tinkamas vartoti, bet jo minimalus tinkamumo vartoti terminas, nurodytas žymoje „Geriausias iki...“ yra pasibaigęs, galutiniam vartotojui. Siekiant apsaugoti maisto gamintojų ir vartotojų interesus, taip pat vertinant tai, kad pardavėjas, atsižvelgdamas į Vyriausybės įgaliotos institucijos patvirtintas rekomendacijas, įvertina konkretaus maisto, kurio minimalus tinkamumo vartoti terminas pasibaigė, būklę, siūloma nustatyti pardavėjui atsakomybę už tokio maisto saugą ir kokybę.

Pasibaigus minimaliam tinkamumo vartoti terminui gali pakisti maisto papildo (įprastam racionui papildyti skirto maisto produkto, kuris yra koncentruotas vienos arba kelių maistinių arba kitų medžiagų, turinčių mitybinį arba fiziologinį poveikį, šaltinis) maistinių ar kitų medžiagų kiekis, todėl vartotojas gali negauti deklaruojamo maistinių ar kitų medžiagų kiekio, vartotojo teisėti lūkesčiai gali likti nepateisinti. Atsižvelgiant į tai, siūloma papildyti Maisto įstatymo projektą 6² straipsniu, kuriuo numatomas draudimas parduoti maisto papildus, kurių minimalus tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs. Taip pat įvertinus tai, kad kūdikiai, maži vaikai ir asmenys, vartojantys specialiosios medicininės paskirties maisto produktus – jautrios vartotojų grupės, kurioms

bet kokie kokybiniai maisto produkto pakitimai gali įtakoti jų sveikatos būklės pokyčius, Maisto įstatymo projektu siūloma drausti pardavėjams parduoti pasibaigusio minimalaus tinkamumo vartoti termino maisto produktus, skirtus šioms specialioms vartotojų grupėms.

Siekiant išvengti galimų piktnaudžiavimų ir apsaugoti vartotojų interesus, Maisto įstatymo projekte numatomas draudimas parduoti ar kitaip perleisti pasibaigusio minimalaus tinkamumo vartoti maistą maisto tvarkymo subjektams, kurie vykdo veiklą viešojo maitinimo ir gamybos srityje.

Pritarus Įstatymo pakeitimo projektui:

1. Bus leidžiama vartotojams įsigyti ir vartoti saugių produktų ilgiau, taip mažinant mažmeninėje prekyboje susidarančių maisto atliekų kiekį.

2. Didinamas vartotojų sąmoningumas, tai yra, vartotojai bus skatinami vartoti saugų ir kokybišką maistą, paženklinimą „Geriausias iki...“, nepaisant to, kad jo tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs, taip keičiant neigiamas socialines normas šio maisto atžvilgiu ir skatinant domėjimąsi maisto ženklavimo žymų „Geriausias iki...“ ir „Tinka vartoti iki...“ skirtumais.

3. Maisto įstatymo projektu siūlomo pakeitimo galima ekonominė nauda (prognozuojama įvertinus, kokią dalį sudaro maisto kiekis, kuris nebūtų išmetamas, nuo viso gyventojų suvartojimo maisto; gauta dalis išskaičiuojama iš 2021 m. mažmeninė prekybos nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maistas, gėrimai ir tabakas, apyvartos ir perskaičiuojama į 2022 m. įvertinus maisto kainų augimą) siektų 147,6 mln. eurų per metus. Vertinant pasiūlymo svarbą, atkreiptinas dėmesys į santykinai didelę – 18,9 proc. Lietuvos gyventojų išlaidų maistui dalį nuo visų namų ūkio išlaidų ir tai yra antras pagal dydį nuo galo rezultatas po Rumunijos (23,5 proc.), kai tuo tarpu Europos Sąjungos vidurkis – 12,9 proc. Absoliučiais skaičiais išlaidos maistui vienam gyventojui Lietuvoje vidutiniškai sudaro – 2200 eurų per metus, o Europos Sąjungoje siekia – 2090 eurų per metus³, o vidutinė metinė balandžio mėn. maisto infliacija Lietuvoje siekė 29,2 proc.⁴ Draudimo prekybininkams parduoti maistą, paženklinimą žymeniu „Geriausias iki...“, kurio minimalus tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs, panaikinimas galimai sudarytų galimybes sumažinti jų patiriamus nuostolius, nes dalį maisto jie galės parduoti ir neperkelti negautų pajamų už neparduotą maistą į kainas, ir tai sudarytų prielaidas prisidėti prie maisto kainų mažinimo, o tai ypač svarbu aukštos infliacijos sąlygomis Lietuvoje.

4. Žiniasklaida, visuomenė ir mažmeninės prekybos įmonės bus skatinamos aktyviau viešojo erdvėje nagrinėti maisto atliekų ir maisto nešvaistymo problemas, prisidedant prie jų sprendimų.

5. Bus sudaromos galimybės mažmeninės prekybos įmonėms ilgiau parduoti pasibaigusio minimalaus tinkamumo vartoti, bet saugų maistą, tai yra, pardavėjai galės taikyti dar vieną priemonę, kuri leis sumažinti išvaistomo maisto kiekį prekyboje, tuo būdu prisidėti prie maisto atliekų sukeliama neigiamo poveikio aplinkai švelninimo. Lietuvos pramonės ir žiediško analizeje nurodoma, kad maisto ir žemės ūkio sektoriai lemia apie 18 proc.⁵ Lietuvos šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijos, o leidžiant parduoti maistą, kurio minimalus galiojimo terminas yra pasibaigęs, per metus į savartynus gali nepatekti 50 tūkst. t⁶ maisto atliekų.

³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_CO3_P3__custom_5822358/default/table?lang=en

⁴ <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=10935982>

⁵

https://mita.lrv.lt/uploads/mita/documents/files/Analysis%20of%20Circularity%20of%20Lithuania's%20Industry_final_report_LT.pdf

⁶

https://mita.lrv.lt/uploads/mita/documents/files/Analysis%20of%20Circularity%20of%20Lithuania's%20Industry_final_report_LT.pdf

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsniu, numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas nėra atliekamas (teisinis reguliavimas nėra keičiamas iš esmės). Priėmus įstatymo projektą galimos šios neigiamos pasekmės:

1) Nors yra tikimybė, kad gali nežymiai sumažėti nevyriausybinėms labdaros ir paramos organizacijoms aukojamo maisto kiekis, tačiau dėl siūlomų pakeitimų vartotojams gali būti sudaromos galimybės mažesnėmis kainomis įsigyti vis dar tinkamos kokybės maisto, o tai yra ypač aktualu mažesnių pajamų gavėjams, ne tik gaunantiems paramą, bet ir susiduriantiems su finansiniais sunkumais gyventojams (potencialiems paramos gavėjams), kurie nesikreipia dėl paramos gavimo, kai dėl aukštos maisto kainų infliacijos maisto produktų įperkamumas sumažėjęs. Kartu pažymėtina, kad prekybininkai daugiausia labdarai ir paramai atiduoda trumpo tinkamumo vartoti termino maisto produktus ir maistą, kuris neturi galiojimo termino, o ne maistą, paženklintą žymeniu „Geriausias iki...“, todėl priėmus siūlomus pakeitimus įtaka aukojimui neturėtų būti žymi.

2) Kitas galimas neigiamas aspektas – vartotojas gali neįvertinti ar netinkamai įvertinti savo galimybes laiku suvartoti pasibaigusio minimalaus tinkamumo vartoti maistą su žymeniu „Geriausias iki...“. Šiuo atveju svarbu užtikrinti ne tik komunikaciją su vartotojais, aiškiai ženklinant minėtą maistą ir informuojant pirkėjus apie tai, kad maisto prekės turi skirtingą tinkamumo vartoti terminą po „Geriausias iki...“, todėl reikia tinkamai įsivertinti, ar ir namuose tokios maisto prekės bus laiku suvartotos, bet ir įvairiapusiškai vykdyti vartotojų švietimą apie maisto švaistymo prevenciją ir skirtingus maisto produktų tinkamumo vartoti terminus.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas Maisto įstatymo projektas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Maisto įstatymo projekto priėmimas neturės neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai, priešingai – šiuo projektu bus skatinama mažmeninės prekybos sektoriuje rinktis dar vieną maisto švaistymo mažinimo alternatyvą, nes sudarant galimybes ilgiau parduoti maistą, paženklintą žymeniu „Geriausias iki...“, kuriam nustatytas minimalus tinkamumo vartoti terminas, leidžiama pasiūlyti vartotojams įsigyti vis dar tinkamos kokybės maisto, taip pat prekybininkams mažinami tokių, netinkamų vartoti dėl tinkamumo vartoti terminų ženklavimo ypatumų, bet ne dėl saugos reikalavimų neatitikimų ar netinkamos kokybės, maisto produktų utilizavimo ar kitokio sutvarkymo kaštai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Maisto įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Maisto įstatymo projektą, reikės pakeisti:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimą Nr. 697 „Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“ ir šiuo nutarimu patvirtintas Mažmeninės prekybos taisykles, kuriose turėtų būti nustatyti prekybos maistu, kurio minimalus tinkamumo vartoti terminas,

nurodytas žymoje „Geriausias iki...“ yra pasibaigęs, reikalavimai. Tai yra, siekiant apsaugoti aukštą vartotojų teisių apsaugos lygį, reikėtų įtvirtinti papildomas sąlygas tokių maisto prekių pardavimui (pvz., galima parduoti tik į gamintojo pirminę pakuotę supakuotą pasibaigusio minimalaus tinkamumo vartoti maistą, pirminė pakuotė neturi būti pažeista ir kt.) ir informacijos apie prekes pateikimui (vartotojui aiškiai ant pirminės pakuotės ar raštu pateikta informacija apie tai, kad minimalus tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs, bet toks maistas vis dar yra kokybiškas ir saugus vartoti). Pažymėtina, kad vadovaujantis Civilinio kodekso 6.228¹³ straipsnio 2 dalimi gamintojas neatsako už prekių saugą ir tinkamumą naudoti pagal paskirtį (prekės savybes) suėjus prekės tinkamumo naudoti terminui, todėl visa atsakomybė vėliau tenka pardavėjui.

2. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus patvirtintas maisto, kurio minimalus tinkamumo vartoti terminas, nurodytas žymoje „Geriausias iki...“ yra pasibaigęs, vertinimo rekomendacijas, kuriose turėtų būti numatyti vertinimo principai, rekomendacijos kaip užtikrinti saugos ir kokybės reikalavimus ir kt.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Maisto įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus. Įstatymo projekte pateikiamos naujos sąvokos, kurios bus teikiamos aprobuoti teisės aktų nustatyta tvarka po Įstatymo projekto suderinimo su suinteresuotomis institucijomis.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Maisto įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Maisto įstatymo projektą, iki 2023 m. spalio 31 d. Vyriausybė ir jos įgaliotos institucijos turės priimti šiuos įgyvendinamuosius teisės aktus:

1) Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija turės parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimo Nr. 697 „Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“ ir šiuo nutarimu patvirtintų Mažmeninės prekybos taisyklių projektą ir jį pateikti tvirtinti Vyriausybei.

2) Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba turės parengti ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakymu patvirtinti maisto, kurio pasibaigęs minimalus tinkamumo vartoti terminas, nurodytas žymoje „Geriausias iki...“, vertinimo rekomendacijas.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Maisto įstatymo projektui įgyvendinti valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Maisto įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną Eurovoc: „maisto produktai“, „mažmeninė prekyba“, „minimalus tinkamumo vartoti terminas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
